

Prispolitikken i landbruget.

Af professor K. Skovgaard.

I løbet af de sidste 20 år, siden den første verdenskrigs afslutning, har landbrugspolitikken gået en lang vej og efterhånden påtaget sig mange opgaver, så den praktisk taget dækker alle landbrugserhvervets områder.

Indtil 1914 begrænsede landbrugspolitikken sig til socialpolitiske og produktionsmæssige opgaver og formål; gennem jordpolitikken øvede man indflydelse på besiddelsesmåde, jordfordeling, jordbeskatning o. s. v., og iøvrigt søgte man at fremme landbrugsproduktionen gennem egnede generelle love og foranstaltninger. Man opstillede visse rammer, inden for hvilke produktionen måtte tilpasse sig, og landbrugets økonomiske udbytte blev afhængigt af landmændenes evne til at udnytte de tilvejebragte økonomiske vilkår samt af konjunkturerne iøvrigt.

Typisk var forholdene her i landet, hvor socialpolitiske landbrugslove ganske vist var af vidtrækkende betydning, men hvor landbrugspolitikken tyngdepunkt alligevel lå i generelle produktions-økonomiske foranstaltninger, som det var landmændenes egen sag at nyttiggøre og drage fordel af. I andre lande kunne man desuden anvende toldbeskyttelse for landbrugsvarer af forskelligt omfang, men selv om tolden naturligvis havde prismæssige og indkomstfordelende virkninger, var det principielt produktionens størrelse, man tilsigtede at påvirke ved dens hjælp.

Med den første verdenskrig og i tiden derefter sker der et skred i den landbrugspolitiske opfattelse, således at landbrugspolitikken forøger sit domæne til også at omfatte landbrugets økonomiske forhold i almindelighed, og det får navnlig afgørende betydning, at man anser det for hensigtsmæssigt eller påkrævet i stigende grad at gribe regulerende ind i

prisdannelsen for landbrugets produkter. Da man først havde fået begyndt på denne politik, havde den, som forholdene udviklede sig, en overordentlig evne til at brede sig, således at landbrugspriserne i de fleste lande dels blev direkte bestemt af, dels stærkt påvirkede af regeringerne.

Formålene for denne nye økonomiske politik kunne være særdeles sammensatte, men de ses dog altid at tage sigte på at påvirke indkomstfordelingen i samfundene, at styrke landbrugets indkomster, og landbrugspolitikken er dermed kommet til at omfatte hele erhvervets ve og vel. Til at begynde med kaldte man denne politik for en krisepolitik; man tænkte sig, den havde foreløbigheds karakter, men efterhånden har den etableret sig som en varig institution, som ingen for alvor tænker på at afvikle, ja, som i mange lande endog anses for et selvfølgeligt integrerende led i samfundsøkonomien.

Det er forskellige af de erfaringer, man har gjort med denne nye landbrugspolitik, der skal omtales i det følgende, idet jeg især henholder mig til de nordamerikanske forhold.

Man kan nu først stille det spørgsmål, hvorfor landbruget og landbrugets økonomiske forhold er blevet genstand for regeringernes almindelige bevågenhed i et omfang, som man i hvert fald ikke finder magen til for noget andet erhverv.

Der er flere årsager hertil, men af disse må man først og fremmest nævne, at der efter den første verdenskrig er sket en stærk forskydning i opfattelsen af regeringernes pligter og beføjelser over for erhvervslivet, således at man i modsætning til tidligere tider tager det som en selvfølge, at regeringerne træffer omfattende politiske foranstaltninger til støtte for erhvervene, hvis de kommer ud for økonomiske vanskeligheder. Dette gælder i almindelighed, og når denne støttepolitik i særlig grad er kommet til at omfatte landbruget, er grunden den, at dette erhverv selv har været ude af stand til igennem en organisering at føre en produktions- og prispolitik på samme måde, som det i stigende omfang har været tilfældet med de øvrige erhverv.

Allerede forud for 1914 var en organiseret prispolitik ingenlunde en fremmed tanke for landbruget. Det fremgår så-

ledes af overvejelserne i forbindelse med de tyske toldlovsforhandlinger i 1890'erne, at oprettelsen af et landbrugsmonopol havde stærk tilslutning i førende tyske landbrugskredse som et økonomisk kampmiddel mod den stærkt stigende økonomiske indflydelse af de tyske industri-monopoler og karteller samt pris- og lønaftaler. Landbruget mente, at det som frikonkurrenceerhverv trak det korteste strå økonomisk set, fordi den enkelte landmand stod magtesløs over for de andre erhvervs prismsættelser, og da man var klar over, at landbruget ikke selv evnede at opbygge modstående monopoler, påkaldte man regeringens støtte gennem lovforanstaltninger. Det var forøvrigt disse planer, som nazisterne senere gjorde til deres, og hvorpå de opbyggede væsentlige sider af deres landbrugsidéologi.

Tiden dengang var imidlertid ikke moden til så vidtgående politiske forholdsregler; der måtte først ske et skred i den politiske mentalitet, og det kom med verdenskrigen og den svære og langvarige depression i årene derefter. Dog skal det bemærkes, at Brasilien allerede fra århundredskiftet havde begyndt en monopolpolitik med kaffe, som man med afbrydelse og varierende held har fortsat siden.

Under verdenskrigen begyndte regeringerne at fastsætte landbrugspriser samt at monopolisere eller centralisere handelen med landbrugsprodukter. I de fleste lande fastsatte man maksimalpriser, der undertiden også havde karakter af opmuntringspriser, for at fremme landbrugsproduktionen, ligesom man af flere grunde fandt det hensigtsmæssigt eller nødvendigt, at regeringerne monopoliserede handelen med vigtige stabelvarer for at stabilisere dels krigsforsyningerne, dels afsætningen, men hvad enten nu motiverne var det ene eller det andet for denne politik, blev der skabt en erfaring og et præcedens, som fik betydning for eftertiden, ved den breche, den slog i den traditionelle politiske opfattelse.

Landbrugspriserne kunne ikke mere betragtes som urørlige, frie priser, der kun skulle fastsættes gennem tilbud og efterspørgsel, og da det voldsomme prissammenbrud kom efter verdenskrigen i 1920, rejste der sig derfor stærke krav fra

landbruget i mange lande om regeringernes støtte eller indgriben i prisdannelsen. Prisudviklingen forløb på den i et almindeligt prisfald kendte måde, at landbrugspriserne faldt meget stærkere end priserne på andre varer, og der opstod dermed de dengang omdiskuterede to pristal: et lavere på landbrugsvarer og et højere på andre varer, eller prissaksen åbnede sig.

Denne tilstand, som i høj grad er betinget af den ringe elasticitet, både i landbrugsproduktionen og i forbruget af landbrugsprodukter, sammenlignet med f. eks. industriproduktionen, opfattede landbruget som en forurettelse, eller at det øvrige samfund tilegnede sig fordele på landbrugets bekostning igennem de bestående løn- og prisaftaler. Da landbrugets økonomi blev hårdt ramt af prisfaldet, krævede man samme prisrelationer mellem landbrugsvarer og andre varer, som var gældende forud for krigen, i årene 1910—14, som man i prismæssig henseende betragtede som en idealtilstand, hvor der var en retfærdig ligevægt mellem alle priser og imellem erhvervene økonomisk. Denne udjævning af de opståede økonomiske skævheder, mente man, kunne gennemføres ved enten at nedsætte eller tilpasse de andre erhvervs priser til samme niveau som landbrugspriserne eller ved omvendt at hæve landbrugspriserne, til de opnåede paritet med de andre erhvervs priser, men da prisnedsættelsespolitikken viste sig aldeles umedgørlig, blev det prishævningspolitikken, der efterhånden blev enerådende.

Det er nu karakteristisk for tiden i tyverne, at man ganske ensidigt hæftede sig ved priserne som middel til at afhjælpe de økonomiske vanskeligheder, som efterkrigstiden medførte for landbruget, og meget symptomatisk opstod der de samme slagord i alle lande, som f. eks. at landbruget skulle have rigtige og retfærdige priser, det skulle have produktionspriser o. s. v. Tankegangen var med andre ord den, at blot man hævede landbrugspriserne, var alle vanskeligheder overvundet, medens man fuldstændig overså vekselvirkningen mellem priser, efterspørgsel og produktionens størrelse, et fejlsyn, som det trods mange dyrekøbte erfaringer ikke er lykkedes helt

at udrydde. Det viste sig således hurtigt, at alle de først gennemførte prishævende foranstaltninger førte til det samme resultat, en forøgelse af landbrugsproduktionen og en formindskelse af forbruget af landbrugsvarer, således at prishævningerne ikke alene blev gjort illusoriske, men ofte førte til yderligere vanskeligheder.

De første forsøg på prisregulerende og prishævende foranstaltninger blev gjort i 1920'erne, dels af landmændene selv, dels af regeringerne. Det kan således nævnes, at landmændene på New Zealand forsøgte at opbygge et smørmonopol; de australske landmænd fulgte den såkaldte Paterson-Plan, der ligeledes var et monopol, som pålagde hjemmemarkedet højere priser på smør end eksportpriserne. De amerikanske og canadiske landmænd organiserede store Hvede-Pools, der søgte at hæve priserne på hvede, og Stevenson-Planen for gummi var af samme kategori; man tilstræbte at regulere udbudet af gummi for et begrænset produktionsområde samtidig med, at man forhøjede priserne. Flere af disse og andre lignende ændringer havde til at begynde med et vist held med sig, men de gik alle til grunde, fordi de ikke beherskede produktionen, og denne netop stimuleredes af de forhøjede priser.

De af regeringerne først gennemførte prisforanstaltninger faldt i to kategorier, dels den traditionelle toldbeskyttelse, dels forsøg på organisering af markedet for landbrugsprodukter ved oprettelse af andels-salgsorganisationer. Toldbeskyttelsen udvikledes især i nogle af de europæiske indførselslande, dog også i U. S. A., men som udviklingen skred frem, viste den sig lidet fyldestgørende, fordi den trak produktionen op, men ikke var i stand til at holde importen ude, med mindre tolden var så høj, at beskyttelsen ramte den store forbrugende befolkning stærkt.

Man begyndte derfor allerede sidst i tyverne at kombinere tolden med kontingentering af indførselen, hvorved man blev i stand til ret nøjagtigt at regulere forsyningerne i overensstemmelse med, hvad der kunne afsættes til de priser, man fandt, var passende for producenter og forbrugere. Med told

plus kontingentering eller kontingentering alene var regeringerne i importlandene i stand til at føre en monopolistisk prispolitik for landbrugsvarer, og disse fremgangsmåder fandt derfor en stærkt stigende anvendelse, da landbrugskonjunkturene yderligere forværrede sig fra omkring 1930.

Forinden var der imidlertid gjort flere forsøg på at stabilisere landbrugets priser gennem en organisering af afsætningen. Man havde den opfattelse, at mellemhandlerfortjeningen på landbrugsvarer var for stor, og at afsætningen var prisgivet spekulation; man tænkte sig derfor, at man ved at opbygge store landsomfattende andels-salgforeninger kunne sætte landbruget i stand til at regulere markedstilførslerne og derigennem forhøje de priser, landmændene modtog for deres varer. Også i dette tilfælde overså man den virkning, dette måtte have på produktionen.

Sådanne markedsordninger gennemførte man i England og Tyskland, hvor de imidlertid ikke fik større betydning i første omgang. Dette var derimod tilfældet i U. S. A., hvor man i 1929 oprettede *Farm Loan Board* med den dengang uhyre kapital på 500 mill. dollars, som skulle finansiere andelsforeninger og fremme en velordnet markedsforsyning.

Det lykkedes også gennem disse foranstaltninger at hæve og stabilisere priserne et år eller to, hvad der fik den dobbeltsidige virkning, at produktionen blev forøget både i U. S. A. og i andre lande, samt at eksporten gik stærkt tilbage, fordi U. S. A.s priser var for høje, og resultatet blev allerede efter 2—3 års forløb, at *Farm Loan Board* havde opkøbt så store lagre, at dets kapital var opbrugt, og man måtte opgive planen, hvad der fik en meget skadelig indflydelse på hele prissituationen. Priserne faldt voldsomt, dels på grund af den for store produktion, dels på grund af de store lagre, der skulle reduceres.

Med 1929 indlededes verdenskrisen, og i årene frem til 1932 åbnede prissaksen sig på fuldt gab, fordi landbrugspriserne faldt voldsomt i forhold til alle andre priser, og tiden var nu efterhånden blevet moden til meget omfattende regeringsforanstaltninger for at støtte landbruget. Det vil føre alt

for vidt at gå ind på de mangeartede indgreb, man anvendte, men formålene for disse og enkelte af de gjorte erfaringer skal omtales, fordi de i høj grad vedrører nutiden og den politik, man fører, eller er ved at tilrettelægge.

Formålene for prisindgrebene og midlerne til støtte af landbruget kunne ofte være meget sammensatte. Der kunne være tale om valutariske, beskæftigelsesmæssige, forsyningsmæssige, befolkningsmæssige og endnu andre hensyn hver for sig eller kombineret, men samtidigt eller som selvstændigt formål skulle prisindgrebene tjene til at udligne indkomsterne mellem landbruget og de andre erhverv. Der havde efterhånden udviklet sig en social samvittighed over for landbruget, som er blevet bevaret siden, og dette turde være en meget betydningsfuld kendsgerning, som man må regne med i fremtiden. Det betyder, at som produktionslivet og samfundene er organiseret i vore dage, vil regeringernes prispolitiske foranstaltninger med hensyn til landbruget ikke kunne forventes afviklede; man må tværtimod forudse dem yderligere skærpede, hvis konjunkturerne går nedad.

I mange landes landbrugspolitik er dette hensyn ikke alene direkte udtalt som motivering for de prispolitiske foranstaltninger, men indkomstbetragtningen danner selve grundlaget for beregning af landbrugspriserne. Som et klart eksempel herpå kan man nævne den new zealandske smørpriskalkule, hvor landmandens løn indgår som omkostning, og omend prisberegningerne foregår efter noget andre principper i England, Sverige, Norge, Holland, Svejts, Australien m. fl. lande, tages der det samme hensyn: at sikre landbruget en rimelig indkomst.

En ganske almindelig erfaring med disse ordninger var det nu, at man før eller siden måtte regulere produktionen og dermed opbygge monopoler eller karteller, enten for de enkelte produktioner eller for større dele af den samlede produktion. Man anvendte her forskellige fremgangsmåder, på hvilke nogle enkelte eksempler skal omtales.

Den danske sukkerordning er typen på et fuldkomment monopol, hvor regeringen har sikret en bestemt kreds af pro-

ducenter afsætning af nogenlunde fastlagte mængder til en fastsat pris. Lignende ordninger finder man i mange lande for mange forskellige produkter. En anden almindeligt forekommende ordning er af samme type som den danske svineordning, hvor man gennem et monopol giver producenterne bestemte andele i et særligt fordelagtigt marked, men således, at landmændene er frit stillet med hensyn til, hvor meget de vil producere.

Denne type ordning er særdeles elastisk, omend producenterne sjældent vover sig langt uden for de privilegerede mængder, da prisforskellene er for store mellem den monopoliserede og den frie del af produktionen. En tredje almindeligt forekommende type er arealordningen som den engelske kartoffelordning, hvor producenterne tildeles bestemte arealer af en afgrøde, medens de iøvrigt må tage de priser, som bestemmes af tilbud og efterspørgsel ved afsætningen af den pågældende afgrøde. Mere sjældent har man reguleret produktionen ved at regulere råstofforsyningerne, hvilket også kun er praktisk muligt, når råstofferne indføres, men metoden er blevet anvendt i Sverige, Norge og Svejts, hvor man begrænsede indførselen af kraftfoder og rationerede forbruget, men iøvrigt lod produktionen tilpasse sig, som den ville. Produktionen begrænses naturligvis, og markedsforsyningerne reguleres i overensstemmelse med det prisniveau, man ønsker at opnå.

Hvor man ikke gik til produktionsregulering, som for visse produktioner kan være temmelig vanskelig, har man søgt gennem markedsprisdannelsen at regulere produktpriserne, dog således, at man sikrer producenterne en vis omend lav indtægt. Prototypen på disse ordninger er den brasilianske kaffeordning, hvor den kaffe, der ikke kunne sælges til en bestemt pris, blev destrueret. Af lignende type, omend knapt så brutalt set ud fra et ernærings synspunkt, er de hyppigt forekommende ordninger som den danske kødordning, den norske og engelske mælkeordning o. s. v., hvor man med forskellige midler begrænser markedsforsyningen for et bestemt produkt for at støtte eller hæve prisen, medens de tilbage-

holdte mængder går over i anden, mindre fordelagtig anvendelse.

Endelig fik i indførselslandene told og de allerede omtalte kvoteringer af indførselen almindelig anvendelse, og som nævnt er man med dette system i stand til at regulere markedsforsyningerne og dermed prisen, indtil det tidspunkt indtræffer, hvor hjemmeproduktionen har fået en sådan størrelse, at den ikke kan afsættes undtagen til lavere priser; man kombinerede så kvotasystemet med en af de andre omtalte ordninger.

Der skal derefter gives en oversigt over de fremgangsmåder, man har anvendt prispolitisk i U. S. A. m. h. t. landbruget. Forholdene i dette store land frembyder særlig interesse, dels fordi man har været hele kompasset rundt med alle praktiserede ordninger, dels har optaget omfattende undersøgelser og overvejelser over de erfaringer, man har gjort, og de forbedringer, man kan tænke sig at gennemføre i landbrugets prispolitik.

Først i trediverne var man i U. S. A. nået til to principielt vigtige landbrugspolitiske standpunkter; det ene var, at landbruget skulle have en indkomstforbedring, og det andet, at prispolitik i landbruget som forudsætning har produktionsregulering. Allerede i tyverne var det såkaldte paritetsprincip vokset op og havde bemægtiget sig sindene; man forstod derved, at landbruget skulle have en indkomst i paritet med de andre erhverv, når man tog sit udgangspunkt for sammenligning i perioden 1910—1914, og dette forestillede man sig at kunne opnå ved at sikre landbruget paritetspriser for dets produkter, d. v. s. priser, der havde samme købeevne som i 1910—1914 over for de varer og produkter, landmændene køber til deres bedrifter eller til at leve for. For alle landbrugsvarer udregnede man ret let sådanne paritetspriser.

I løbet af tyverne var det en almindelig opfattelse, at disse paritetspriser kunne sikres ved at hæve hjemmempriserne og ved at eksportere de på hjemmemarkedet ikke salgbare produktmængder til de priser, man kunne få for dem, altså rent ud sagt ved at føre en dumping-politik. To gange vedtog kon-

gressen den såkaldte *Mac Nary-Haugen* lov, der netop forudsatte et sådant system, men begge gange nedlagde præsidenten veto, da man frygtede de konsekvenser loven måtte få for udenrigshandelen.

Dette system var det altså udelukket at anvende, og efter at man i 1929—31 havde foretaget det mislykkede forsøg på at hæve prisen ved hjælp af Farm Loan Board, gik *Roosevelt* derfor ind for en hævning af landbrugspriserne gennem en produktionsregulering.

Det er ikke muligt i enkeltheder at omtale det yderst indviklede, men forøvrigt meget sindrige apparat, man byggede op for at støtte landbruget — med en administration så omfattende, så det virker forbløffende. Princippet, man anvendte, var i korte træk dette, at man for et antal såkaldte »basic«, vigtige, produkter gav landmændene adgang til ved flertalsbeslutninger at danne producentforbund, hvorefter de deltagende landmænd forpligtede sig til at indskrænke produktionen efter fastlagte retningslinier mod til gengæld at modtage visse tilskud. Midlerne til disse indkom oprindeligt ved at pålægge hjemmemarkedet forbrugsafgifter, men da højesteret erklærede dette ulovligt, fandt man på fremgangsmåder, hvorved tilskudene kunne finansieres af statskassen. Ved hjælp af produktionsindskrænkninger kunne hjemmepriserne derefter drives op, da markedet var stærkt beskyttet, og denne prisforhøjelse gav alle landmænd en fordel, medens de i producentforbundene deltagende landmænd tillige fik udbetalt de nævnte tilskud.

For nu at sikre, at priserne nærmede sig paritetspriserne så meget som muligt, oprettedes et særligt låneinstitut, der kunne yde landmændene lån på produktionen til en fastsat procent, 52—73 pct., af paritetsprisen. Lånene var uden regres, hvilket vil sige, at regeringen måtte overtage de belånte produkter og bære tabet på dem, hvis landmændene ikke indløste lånene. Denne ordning blev efterhånden udvidet til at omfatte flere og flere produkter, men da der var en del produktioner, som ikke nød godt af denne form for prisstøtte, oprettedes en opkøbscentral, som opkøbte produkter, på hvil-

ke priserne var særlig lave, for at anvende dem til uddeling til trængende eller for at lade dem gå over i anden anvendelse.

Det viste sig nu, at man trods produktionsreguleringen fik en stadig stigende produktion af de vigtigste produkter og dermed stigende overskud af varer, der ikke kunne sælges til de fastsatte priser, og låneinstituttet måtte derfor foretage stærkt voksende oplagringer. Der var to grunde hertil, for det første gik eksporten af korn, bomuld, fedt o. s. v. stærkt tilbage, fordi de amerikanske priser var for høje i forhold til andre landes priser, dels svigtede produktionsreguleringen. Dette hang bl. a. sammen med, at det ikke var alle landmænd, der tilsluttede sig produktionsreguleringen og derfor var i stand til at udvide produktionen, men det skyldtes navnlig, at producentkvotaerne lød på areal som for hvede, majs, ris og bomuld, og at landmændene fandt det fordelagtigt at forøge produktionen på det begrænsede areal.

Dette kom i høj grad bag på politikere og administration, og det betød, at de fastsatte støttepriser var for høje, men samtidig kunne man ikke nedsætte dem, da det ville påvirke landmændenes indkomster i uheldig retning. De stærkt stigende regeringslagre af hvede, majs og bomuld øvede et stærkt pres på ordningen, men så kom krigen, som for en årrække stillede helt nye problemer, nemlig hvorledes produktionen kunne forøges mest muligt. Dette opnåedes ved at hæve priserne og ved at garantere en støttepris på 90 pct. af paritetsprisen. Landmændene fik desuden tilsagn om, at denne støttepris skulle gælde til 2 år efter, at der var sluttet fred.

Krigen gav imidlertid også respit for en indgående drøftelse af det prissystem, man vil anvende i fremtiden. Det bemærkelsesværdige er, at skønt landbruget i de sidste 10 år har haft en ganske enestående konjunktur, har man ikke hørt en eneste røst hæve sig for afskaffelse af prispolitikken, tværtimod synes man fra alle sider fuldstændig indforstået med, at man i den nærmeste fremtid vil komme til at stå over for ganske de samme problemer som i trediverne, altså nødvendigheden af en prispolitik, der sikrer landmændene en pari-

tetsindkomst. De meget indgående overvejelser og den omfattende analyse af erfaringerne fra 30'erne, der er foretaget, betyder dog ikke, at man er nået til enighed om det nye system, man vil organisere, men visse af dets hovedlinier skimtes.

Der er for det første i U. S. A. en almindelig misfornøjelse med produktionsindskrænkningen på grund af den ernæringsmentalitet, der er vokset op dér som andetsteds i de senere år. Der er selv i U. S. A. store dele af befolkningen, der ikke har råd til at købe mad nok, og netop hvis konjunkturerne skulle falde, indser man, at det vil være ganske fejlagtigt at indskrænke landbrugsproduktionen; det vil kun gøre nøden større og virkningerne af et prisfald endnu mere omfattende. Man foreslår derfor, at man undlader at indskrænke produktionen og som en primær støtte til landbruget tilfører de dårligst stillede befolkningsgrupper gratis eller billig mad.

Der findes således allerede organiseret en omfattende gratis skolebespisning. Denne ønsker man udviklet og lignende gratis forsyning sikret særlig ramte eller trængende befolkningsdele. Men desuden forhandler man om den såkaldte *Aiken* lov, hvorefter de dårligere stillede befolkningsgrupper kort udtrykt skal kunne købe en tilstrækkelig føderation for 40 pct. af deres indkomst. Planen er anslået at ville koste 2—3 milliarder dollars, hvoraf en del bliver forøget landbrugsindkomst.

Disse foranstaltninger alene er man klar over ikke vil kunne forslå; der må en yderligere støtte til landbruget, men paritetspriserne i den hidtidige form er ude for stærk kritik og bliver antagelig opgivet. For det første forhindrer de produktionen i at tilpasse sig efter ændrede produktionsvilkår og ændret efterspørgsel, når man fastholder en så fjern tid som 1910—14 som basis for prisberegningerne; for det andet vil man med paritetspriserne løbe en risiko for, at store lagre igen vil have tilbøjelighed til at ophobe sig, og endelig tager man ved den bestående paritetsberegning ikke hensyn til, at produktionen er blevet mere fordelagtig, så priserne eventuelt kan nedsættes.

Denne kritik er der for så vidt allerede taget hensyn til i den reviderede landbrugs-prislov, som blev gennemført i 1948, og som skal træde i virksomhed fra 1. januar 1950. Man har for det første ført paritetsperioden op til nutiden ved at bestemme, at paritetspriserne skal beregnes på grundlag af gennemsnit af priserne i de 10 år, der ligger forud for et produktionsår, og for det andet har man gjort støttepriserne varierende efter produktionens størrelse, således at støtteprisen er ca. 60 pct. af paritetspriserne, når høsten er stor, men 90 pct., når den er lille.

Denne lov bliver imidlertid ikke stående uændret, idet det var landmændenes misfornøjelse med den, der var årsag til republikanernes valgnederlag og *Trumans* sejr, som i en række landbrugsstater beroede på de omfattende løfter, han gav landmændene. Man er derfor ved at udforme en ny prispolitik, som — foruden at sikre landmændene — skal gøre produktionen mere tilpasningsdygtig efter såvel skiftende produktionsforudsætninger som forandringer i efterspørgselen.

Man arbejder med flere forskellige forslag, som sandsynligvis vil blive kombinerede. Det er sandsynligt, at man gennemfører de nævnte omfattende foranstaltninger til afledning af produktionsoverskud til dårligt stillede forbrugergrupper, og dernæst at man gør støtteprisen variabel efter produktionens størrelse som i den nuværende lov, men forhøjer den laveste støttepris til 70—75 pct. af paritetsprisen. Men der er desuden en anden fremgangsmåde, som også har mange tilhængere, og som består deri, at regeringen hvert år forud for produktionens tilrettelægning skal fastsætte de priser, som man mener skal være gældende under hensyn til produktionens og efterspørgselens omfang, men markedsprisdannelsen skal være fri, og falder markedspriserne under de erklærede priser, betaler regeringen landmændene forskellen.

Denne fremtids-prisfastsættelse foreslås i flere variationer, bl. a. således at den kombineres med paritetsprincippet, og så vidt man kan skønne, er det sandsynligt, at man vælger denne fremgangsmåde for flere produkter. Endelig er der en

del mennesker, der tager ganske realistisk på hele problemet, og som siger: »Hvortil al denne prisdiskussion«. Da det hele drejer sig om at sikre landbruget en bestemt indkomst, må det mest effektive være at lade priserne passe sig selv og derefter at udbetale landmændene et tilskud, hvis deres indtægter falder under en vis højde.

Dette synspunkt er landmændene imidlertid modstandere af, og det bliver derefter en kombination af den bestående ordening med et eller flere af de anførte forslag, den nuværende kongres vil få at arbejde med. Ordninger i lighed med vor svineordening har også tilhængere for forskellige produktioner, således at man garanterer landmændene afsætning af en bestemt produktmængde til paritetspriser, medens resten af produktet må sælges bedst muligt. Det er sandsynligt, at denne fremgangsmåde gennemføres f. eks. for kartofler, hvis priser det i de senere år har kostet regeringen 80—100 mill. dollars om året at holde oppe.

Det er en almindelig opfattelse, at man for at holde fast på eksporten må lade paritetsprincippet i dets form fra 30'erne falde, og at priserne må dannes frit på markedet, hvorved man opnår at få rømmet beholdningerne efterhånden. Men man synes ikke at være tilstrækkelig opmærksom på, at hvis man følger dette princip og derefter støtter producenterne med pristilskud eller indkomstilskud, er man inde på dumpingprincippet, og at dette vil møde modstand i andre lande, der kommer til at lide under den for store produktion.

En konsekvens af den prispolitik for landbruget, der indledes i 30'erne, var, at der øvedes et stærkt tryk på den internationale omsætning af landbrugsvarer, idet markedslandene begrænsede indførsel og forbrug igennem told og kontingentering, medens eksportlandene efter evne understøttede eksporten. Man forsøgte med varierende held for flere produkter at neutralisere dette tryk igennem internationale vareaftaler, og man er nu i årene efter krigen kommet ind på den opfattelse, at dette system må yderligere udbygges. Tankegangen er den, at ligesom man med de nationale ordninger stabiliserer landbrugets indtægter på det nationale plan, skal

man ved internationale vareaftaler stabilisere landbrugspriserne på det internationale plan. Da amerikanerne har været primus motor for forslagene om disse vareaftaler, mangler der heller ikke i dem forslag til at aflede en produktmængde, der eventuelt ikke kan sælges til de aftalte priser, til nødlidende lande til lavere priser.

Et andet system til at stabilisere verdensomsætningen af landbrugsvarer og dermed de nationale ordninger er langtidskontrakterne som anvendt af England. Det enkelte eksportland sælger til et importland på en årrække aftalte mængder af et produkt til aftalte priser, og dermed antager man, at en vis stabilitet er opnået. Det gælder naturligvis kun inden for aftalen, medens produktionen uden for vil komme til at udvise endnu større prisudsving end før. Systemet møder derfor stærk modstand fra mange sider.

Hverken vareaftaler eller langtidskontrakter skal yderligere omtales; de nævnes blot for at fuldstændiggøre billedet af de prissystemer og den prispolitik, der i løbet af de sidste 20 år er vokset op i de fleste lande med hensyn til landbruget, og af hvilke de er en naturlig konsekvens. Når man i de enkelte lande opretter landbrugsmonopoler, er det næste skridt, at disse ved indbyrdes aftaler søger at begrænse konkurrencen.

Som jeg indledede med at sige, har landbrugspolitikken i de sidste 30 år gået en lang vej, og man kunne spørge, om denne vej ikke fører tilbage, om man med andre ord ikke kan frigøre landbruget igen økonomisk fra regeringernes omsorg. Man må dertil sige, at det synes der for tiden slet ingen udsigt til, men at udviklingen tværtimod går den modsatte vej.

Man synes rundt i verden mere optaget af at udbygge de prispolitiske ordninger for landbruget end at afvikle dem, og udtryk for ønsker eller længsler om en sådan afvikling møder man aldrig. Man kan henvise til, at der dog udfoldes store anstrengelser for at frigøre handel og produktion, bl. a. igennem oprettelsen af den foreslåede I. T. O., men selv i disse tilfælde er landbruget et fredet område, således som det også gælder for I. T. O. Det er meget symptomatisk, at U. S. A., der har stået bag oprettelsen af I. T. O., og som er hovedfor-